

Фота І. ЗМІТРОВА. (БЕЛТА).

ВЕСЦІ РАЗМОВУ ПРАГАЛОЎНАЕ

А. ГРЫГАР'ВІЧ, заслужаны дзеяч мастацтва БССР

Але ў гэтым годзе ў Беларусі адбыліся тры значныя творчыя падзеі: адбыліся перадавыя мастацкія фестывалі ў Мінску і Гродне, адбыліся перадавыя мастацкія фестывалі ў Мінску і Гродне, адбыліся перадавыя мастацкія фестывалі ў Мінску і Гродне.

У гэтым годзе ў Беларусі адбыліся тры значныя творчыя падзеі: адбыліся перадавыя мастацкія фестывалі ў Мінску і Гродне, адбыліся перадавыя мастацкія фестывалі ў Мінску і Гродне, адбыліся перадавыя мастацкія фестывалі ў Мінску і Гродне.

АБ ЧЫМ СПЯВАЮЦЬ СЕКТАНТЫ

ХЛОПЕЦ, што прынес гэтаму ўнікальнаму кніжачку, не мог перамагчы хвалявання.

Надзяла выдала багатага на сонца, — раскаваў ён, — і мы — хлопцы і дзяўчаты — наважыліся гуртам паехаць у лес. Самі разумееце, як там хораша пасля гарадской спякоты — лясная яна аддала нам проста нейкай дзівовай навак. Гэтае адчуванне стала яшчэ мацнейшае, калі аднекуль з нябачанай палыны прыляцела мілагучная мелодыя знаёмай, шчырай песні:

Люблю наш край — старонку гэту,
Дзе я радзілася, расла,
Дзе першы раз пазнала шчасце...

Мы ўзялі кірункам на гэтую песню і, спачатку ціха, а потым усе мацней — пакуль галасы нашы не зліліся — пачалі падпеваць ёй. Урэшце выйшлі на край палыны і... нібы па камандзе змоўклі.

Перад нашымі вачамі паўстала дзіўнае відэа. Спявалі стары, пераважна жанчыны, між яных доўгае пракляццё дзювоўцаў калясыні і малядыя юнацкія твары. Узраўлі словы песні — толькі цяпер мы разабралі іх кі след:

Мне мил мой путь — леса і каміны,
И дождь, и ветер, и угр, Я радуюсь, что цель близка мне, И эта цель моя — Христос...

І вось ужо словы зусім задушылі мелодыю; паўзавалая шырокая велічкая прастора, яна трапіла, блыса ў цеснай клетцы сапраўных малітоўных слоў.

Толькі цяпер мы канчаткова ўспэўніліся, што гэта перад намі...

В О С Ы ў нашых руках — рукапісы зборчак сектанцкіх песень, чорная, у дэмаграфічнай вокладцы кніжачка. Па шпіранад, зашмалёваная — і падобна, як многія рукі трымаў яе. Тут як пяцьдзесят чатыры песні. Да большасці зверху зроблена прыписка — мабыць, спасылка на тое ці іншае месца ў бібліі.

Што вымушае сектантаў вяртацца да песні? Ну, гэта Маркэта і шэраў уласнага быцця? Ён жа забаронена чытаць кнігі, хадзіць у кніжку. Забаронена і ўдзел у мастацкай самадзейнасці. Хэй... сапраўднае жыццё вышэйшае за адным малым чалавечым. Ён быў не бліжэй музыкант, вальфікавана акампаніраваў. На адвольнасці юнака зярнуў увагу прасторы мясцовых баньшчыц, і неўзабаве хлопцы было прапанавана... кіраваць мастацкай самадзейнасцю секты. Сам сапраўдны! Сектанты рыхтавалі канцэрт. Уважыўшы «за» і «супраць», хлопцы правілі меркавальны інтэрвэ — чаму б не падзарабіць? Акампаніраваць жа патрабавалася знаёмым папулярным песням... Як жа здзіўляў ён, калі на першай рэпетыцыі ўбачыў, што ад гэтых песень засталіся толькі мелодыі. Словы ў сектантаў былі свае, іншыя. «Радзімым слэвам бога ўслаўляючы», сектанты карысталіся гэтай зямной мелодыяй.

Мінуў час, калі манопалія на духоўнае жыццё чалавека дазваляла рэлігіі выкарыстоўваць яго адвольнасці ў сваіх мэтах. Сацыяльнае заказа рэлігіі некалі прынеслі ёй багату музичную дапамогу, якая памала надаць рэлігіям рэгулярна сапраўдны бліск, злучыць іх з сапраўдным жыццём. Недалога ішчэ сёння царкоўныя дэцэны ішчэ дэкарацыйныя спяваць «відольшчы» часам перамаюць «культурышчы», абываюць да надзеян сёння патрэбы чалавека ў харастве, эстэтыцы. Напрыклад, на

ват настаўніка А. Я. Смірнова, «перанаканная атастка», як пісала яна пра сябе ў «Известиях», прызначацца ў сваім замалаванні «да практычнай рэлігіі — богаслужэння, свят і абрадаў», праз якія для яе «рэлігія назаўсёды захавала сваю чароўнасць».

(Пасля чаго А. Я. Смірнова легка родзіць і апошні крок — прапаноўвае тое-сёе з рэлігіяна дурману перанесці ў камуністычнае грамадства).

З багатага музычнага скарбу, нарабаванага рэлігія, ніямае захавала для чалавечыя сваю каштоўнасць. І калі сёння мы, атэісты, прызнаем ўспрымем «Аллілуйю» Р. Томсана, слухам памінальную Імшу С. Барбера і гатовы вечар прасядзець на каністрэ арганнай музыкі, то толькі таму, што ў гэтых творах сапраўдна чалавечыя, выкажана шчырымі, хоць і падманутымі сэрцамі, пераважае над рэлігіянай містыкай.

Няма сёння рэлігіі як духоўнай дзяржавы. З крахам сваёй магутнасці яна страціла і магчымасць эксплуатаваць здольнасці чалавека. Але ці толькі страціла гэтая прычына таго, што ў рэлігіі сёння бесцярпелымі кравіце мелодыю папулярнай і зусім не «божскай» песні, пераважае яе на свой лад?

Рэлігія заўсёды імкнулася іграць на чалавечых пацужнях. За сваё доўгае панаванне яна спрабавала прывесці многае з духоўнага багацця народа, лепшыя здатны яго розуму, таленту, душы.

Да спадобы служкам божым і народнай песня. Яе багачце, не пасраджасць, непадробная пранікліва шчырасць — прамое рэчышча ў душы чалавека.

Аб чым жа спяваюць сектанты? Чалавек спявае — калі шчасцем заходзіцца грудзі, калі радзіць не месціцца ў сэрцы, калі ў душы ледзь-ледзь расцвітае яшчэ неспазнае пацужце. Спявае і тады, калі траба перамагчы гора ці боль, адолець няпрошаны смутак. З песняй чалавек рывуе стары свет, змагаецца з ворагам, песня яму будаваць і жыць памагае. Шмат калі спявае чалавек. Бо нехта яму без песні, як нехта — без хлеба, без кахання, без чыстага бланкітнага неба. Жыве ў песні душа народа, адбаўцаца ў ёй кожным сваім рокам.

Сектанты таксама спяваюць аб розным — аб жыцці на зямлі і аб неба, аб прыродзе і чалавеку, аб стараці і маладосці, аб любові і дружбе, аб горах і хваробах.

Але аб чым былі былі ў іх песні — кожная прыцягае адной душой, адным заклікам, прысягай ўсё сваё жыццё богу. Бо твае жыццё на зямлі — часовае і несапраўднае (бляск жыцця на гэтым свеце — толькі тлум і тлен); сапраўднае ж, яно пацягнуе толькі ў варах райскай вечнасці (дзе «неблы, будучы паглядзіваць сніжы ад зямных пабоў» — Гейне). Песень без «вяселлі», песень проста так, да неясноўці ў сектантаў няма. Іх аўтару не папаўняць за «бездэяна не траўнацца», «голы фармалізм». Яны надта добра разумеюць, як карыстацца выбранай зброяй. Кожны песняны тэкст густа нашпінгаваны рэлігіянай ідэалогіяй — ваўнай і непрыкмымай.

Улюбёная ігра сектанцкіх песень — вяснянасць, бідоты чалавека. Ды гэты і вразумела: рэлігія заўсёды жылася народным гора. Ужо яе нараджэнне, паводле прыказу Маркса, — «удзельнае прызначана чалавека». Пад крыж божы лятаць звербаваць чалавека, якому здарыла шчасце, чалавека «прыбитага абставінам жыцця» (Гольбах).

І вось дваццаць другая песня зборніка, пра які мы расказваем, дае канкрэтныя рэкамендацыі, кажу і як працягнуць руку «памаці»; няпачытай маці, што «аб сыне памёршым смутку», «суды», «які захваруў у працы з дзювоўцамі», «Больш ляскавыя слоў», за клікае песня, «да тых, што рыдае адзіны ці шукае ў віне абавянення». Як паматчы гаротнікам? Вядзіце

дэкарыраванне і м сцэны па «экан» або антрапрэнара або рэжысёра.

Творчасць дэкаратара зводзілася да таго, каб адлюстравалі «месца дэкарацыі», правдзіва ўзнавіць па іконаграфічных матэрыялах эпоху, архітэктурны стыль, абумоўлены драматычным (або музычным — у оперы і балете) творах, этнаграфічную праўдзівасць касцюму.

Толькі дэкарацыі (нават самыя лепшыя ўзоры) ствараліся па-за рэжысёрскай і ідэяна-мастацкай канцэпцыяй і вобразным ладам спектакля.

Урошчыя перабаўванні да гэтага аднаго мастацтва ў ішчэ адно сцвярджальнае сцвярджэнне асноўнае сталі прадумоваваць вынавак новага пластычнага і вобразнага сцэнаграфічнага спектакля.

І, вразумела, спатрабілася такая фармацыя творчасці мастака, якая здолела б адказаць на гэтыя патрабаванні. Задача мастака пашырылася і ўскладнілася. Яго творчасць у тэатры павінна была вытвараць з рамкаў дэкарацыі дэкаратара-афарміцеля. Праблема гэтая была вырашана жыццём, дыялектычнай развіцця тэатра. Вызначальнай рысай сучаснага тэатра, яго структуры стала ўзаемадзеянне творчых намаганняў калектыву, у якім адна з галоўных роляў належыць мастаку.

У артыкуле ж Я. Рамановіча, на мой погляд, няма разумення гэтага бясспрэчнага факта. Там самак недаацэньваецца роля мастака ў сучасным тэатры. У выніку доказы Я. Рамановічам свайго пункту гледжання на шэраг пытанняў, закранутых ім, непераканаўчы.

Тэатр рэжысёра быў. Тэатр акцёра быў (дарчы, і не толькі «камедыя доль Арты»). А вось тэатра мастака не было, справдзіва зазначае Я. Рамановіч. І не траба і не імкнецца да гэтага не вярта. Не будзе ды і не павінна быць Ніхто з гэтым не спрачаецца.

«Ніколі тэатр не пазнаеся па дэкарацыі, яны могуць быць у многіх тэатрах аднолькавыя; тэатр пазнаецца па акцёрах». Гэтую думку К. С. Станіслаўскага Я. Рамановіч прыводзіць, імкнучыся павердзіць сваё меркаванне, зусім не баяжыцца тым, што яго адносіцца да тэатра тых гадоў, калі сапраўды існавалі мала падобныя адны на другі прыёмы афармлення, і, галоўнае, тым, што

іно ўзята па-за канітакстам, дзе гаворка ідзе не пра ацэнку творчых заслуг мастака, а пра распазнаванне «аблічча» тэатра ўвогуле.

К. С. Станіслаўскі марыў аб тым, каб багачце ўнутранага жыцця было такое вялікае, што не траба было б ні грыву, ні касцюмаў, ні абстаноўкі (дэкарацыі); паграбён быў бы «чалавек-тэатра», ад багачы і сілы думкі і сілы ўвагі якога длася б захаваная хваля прывабнасці.

Ші варта разумець гэтую мару вялікага рэфарматара тэатра як адмаўленне напамінаў спектакля і ж імкненне прывесці тэатр да астралянасці. Падобнае наочнасця наўрад ці прывядзе ў галаву чалавеку, хоць трэба знаёмаму з прычынамі вучэння К. С. Станіслаўскага. Гэтая мары — аднака вялікай патрабавальнасці да акцёра і яго майстэрства, а зусім не адмаўленне намаганняў творчага калектыву, які стварае спектакль.

У мары гэтай вызначана высокая патрабавальнасць не толькі да акцёра-творцы, але і да тых, хто заклікае ствараць умовы для гэтай творчасці (рэжысёр, мастак, кампазітар, пастаноўшчыца).

Адзі з буйнейшых савецкіх рэжысёраў і мастакоў М. Анімаў велікім дакладна, на мой погляд, ахарактарызаваў тэатр: «Усё ад акцёра, у цудоўных дэкарацыях, пад урушліваю музыка, пры віртуозным асвятленні». Ші можна нічэ што-небудзь дадаць да гэтага? Гэта — тэатр! Задача ўсёго творчага калектыву заключаюцца ў тым, каб знайсці непаўторны асаблівасці аўтарскага стылю, максімальна тонка і дакладна выявіць вобразную і ідэяна-мастацкую канцэпцыю спектакля; знайсці гэта «вельзарнае багачце ўнутранага жыцця», стварыць атмасферу («месца дэкарацыі»), у якой мог бы творчы акцёр-мастак: глыбока і ясна працячы слух думкі, ад якой «длася б захлепчальна хваля прывабнасці» і Праўды Жыцця. Гэтую «хвалю» стварае калектыў: рэжысёр, акцёры, кампазітар, мастак і пастаноўшчыца цэлы тэатр. Аднаму рэжысёру або акцёрам гэтыя грандыёзныя задачы не пад слух.

Тэзісам для пацвярджэння свайго стаўлення да пытання аб саўвядомасці мастака і рэжысёра ў па-

станоўцы і Інтэрпрэтацыі спектакля Я. Рамановіч бярэ сцвярджэнне, што «пры ўсёй творчай самастойнасці ўдзельнікаў тэатра, яны ўсё ж падпарадкоўваюцца ў спектаклі генеральнаму плану (Г. Рэжысёра)». Пагадзіцца з гэтай артыкула канцэпцыяй налегга. Праўда, на жаль, існуючы яшчэ рэжысёрскі і ацэнкавы характар у ацэнках і рэжысёрскіх ідэях прыступае да творчага працэсу з гэтым «генеральным планам» — дыктаваным (не бачаным першапачаткова, а ўжо з генеральным планам), якія длаць мастака, кампазітара і акцёра «сфарміраванымі» для бясспрэчнага ажыццяўлення гэтага плана. Але ўрошчы ўзровень майстэрства «людзей-творцаў», «багачы сляю думкі і ўвагі», вынавак на лепшых узорах і дасягненых сусветнага прагрэсунага тэатра, убагачэнны марысціка-леніскай эстэтыкай, слухчыя зарука таму, што падобныя рэжысёраў мы будзем сустракаць усё радзей і радзей. Адзіначальна дэ рэжысёра ў арганізацыі ўсяго спектакля — не толькі гарантыя праваў, якія так адстойвае Я. Рамановіч, колькі груз абавязкаў. Яно не выключнае, а падкрэсленае разумнае і умелае супрацоўніцтва-саўвядомасці. Саўвядомасці, яшчэ раз падкрэслваю, у рабоце над спектаклем-пастаноўкай, а не пэсэй-першапачатковай.

І саўвядомасці Я. Рамановіч у гэтым тэатры было б несправдліва. У сваім артыкуле ён неадравазна вяртаецца да іх сцвярджэння. Ён вачэ «спрачаецца» з пунктам гледжання, які існаваў, нібыта ў тэатры імперскага роду, што для «сапраўднага акцёра непаўторны дэкарацыі» (праўда, існаванне падобнага пункту гледжання ў наш час выклікае сумненне). Аднак, яго ўдзельнае аб ролі, творчасці і значэнні мастака ў сучасным тэатры выгладзе трохі застарэлым, а часам і блытаным.

«Зразумела», — піша Я. Рамановіч, — не ўсё спекталі маюць і павінны быць афармленыя сродкамі канструктыўнага мастаку (?): ёсць і такія, асабліва оперныя і балетныя, дзе найбольш падыходзяць (?) і апраўданы (падкрэслваю маюю, — А. Г.) малюўніча-плоскасця дэкарацыі».

Адсутнасць у гэтай вытрымцы ўводных «яна здаецца», «на маю думку» надае ёй прамерную мэтазоначнасць і выклікае рознае парчачанне, таму што яна заснавана на вельмі суб'ектыўным адушванні і ўспрыманні, не падацца на мары сур'ёзна і глыбокім вывучэннем пытання. Выбар сродкаў і прыёмаў у мастацкім афармленні спектакля — адно з самых сур'ёзных пытанняў нашай праблемы. Нават не вельмі пільнае вывучэнне творчай разнастайнасці аўтар-

скіх почыраў, якія адрозніваюць, скажам, Гершына і Стравінскага ад Чайкоўскага і Глазунова (у музыцы ўдзельнічаюць операх, балетах); Метэрліна ад Шэкспіра, Чэкава ад Астроўскага (у драматургіі); — маглі б устрымаць аўтара ад падобных абавяненняў і нацэнарычных вывадаў.

Але з чым сапраўды цяжка спрачацца — гэта з ацэнкамі і крытычнымі заўвагамі, што прыводзіцца аўтарам у якасці прыкладаў, якія ілюструюць, на яго думку, некаторыя сцвярджэнні аб асобных работах мастакоў у нашых тэатрах.

Раўнавага станоўчых і адмоўных прыкладаў настолькі суб'ектыўна і настолькі яны самавыключнаюцца з-за адсутнасці пэўнай тэарэтычнай абгрунтаванасці, што спрачаецца або адстойвае тую ці іншую творчую работу немагчыма. Няўзабаве крытыкаў, што з'явіліся падставаў у адных гэтых работ, адсутнасць «агульнага налёга» — вельмі ускладняюць выбар папшы, з якой спрэчку гэтую можна было б весці.

Дарэмна здаецца мне спроба Я. Рамановіча ўзнавіць дыскусію аб неабходнасці эпітэту «незразумела, длаея чаго спатрабілася ўважскараць гэтую схаластычную спрэчку, заснаваную выключна на яўнай недаацэнках іх значэння? Эпітэты — плён роздуму і пошукаў мастака і рэжысёра! Яны павінны з'яўляцца адным з творчых імпульсаў у разгяды аўтарскай і пастаноўшчыцкай (стылю спектакля); яны (эпітэты дэкарацыі і касцюмаў) павінны слухчыя крыніцаю натхнення ў будучым творчым працэсе акцёраў і пастаноўшчыцкай частцы, а зусім не кіраўніцтвам «да выкажання» ў тэатрах тэатра, які гэта ўдзельна апалягетам гэтага пункту гледжання. Для напярэдняй матэрыялазнаўчай і практычнай работы пастаноўшчыцкай часткі неабходны манет. Праўда, на жаль, няродзіць выпадкі, калі тэатр (і яго пастаноўшчыца частка) пачынае выбар рэчавага афармлення спектакля без макета. З'яна гэта неармаўнальна. Але часта ў спешцы, з-за нястачы часу, даводзіцца мірніцца з гэтай заганавай з'явай. Неабходнасць жа эпітэту бясспрэчна.

Тэатральна-дэкарацыйнае мастацтва пакуль што мала даследавана, яно вельмі маладзе і насталае па сваёй арганізацыі. Таму хадзіцца б, каб у крытычных артыкулах і тэарэтычных даследаваннях шлях і яго развіцця падвяргаліся стараннаму прасялянаму і глыбокаму аналізу. Траба, каб у артыкулах аб ім было больш думак, роздуму і сумненняў, меркаванняў і мар пра будучыню, а не ўважскарацца бязмотныя спрэчкі і разважання.

Н. ПАПАЎСКАЯ. Ілюстрацыі да кнігі І. Мележа «Навалніца над полем». (З дыпломных работ выпускнікоў Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута).

З НАМІМ ПОШТА ЁН СУМЛЕННА СЛУЖЫЎ НАРОДУ

У дзевяцінах пра беларускіх пісьменнікаў нават і не ўспамінаецца імя Сяргея Знаёмага — аднаго з ачынальных беларускіх адыра. А між тым у першай палове 30-х гадоў гэта імя можна было часта ўбачыць на старонках беларускіх газет і часопісаў.

Спачатку ён выступаў з нарыскамі. Пасля з'явіліся апавесці С. Знаёмага. За надойці час ён паспеў стварыць шэсць кніжак: «Відагоршчы» (1930 г.), «Дом № 31» (1930 г.), «За дабаю» (1931 г.), «Лес гарыць» (1932 г.), «Ганчары» (1933 г.), «Вялікая магія героя» (1935).

Многія нарысы Сяргея Знаёмага, што з'яўляліся ў друку, галоўным чынам у газетах «Чырвоная змена», «Звязда» і «Рабочий» у 1935—1936 гадах, не паспелі выйсці асобным зборнікам.

Творчы шлях маладога пісьменніка трагічна абарваўся. Сяргей Знаёмы стаў адной са шматлікіх ахвяр культуры асобы. У саўм пісьменніка (жонкі і сына) зашчэпаецца яго бліт члена Саюза пісьменнікаў СССР № 1544, падпісаны самім А. М. Горкім.

Сяргей Знаёмы (Сяргей Змітравіч Клопаў) нарадзіўся ў 1909 годзе ў вёсцы Звоня біялога Лельскага павета Віцебскай губерні. Дзяцінства і юнацтва яго прайшлі ў горадзе Нова-Барысаве, дзе айчыны працаваў майстрам на ганчарным заводзе. Падлеткам Сяргей Знаёмы паступае на запальваю фабрыку «Чырвоная Браззіла», становіцца камсамольцам. Вучыцца на рабфаку.

У 1930—1933 гадах Сяргей Знаёмы вучыўся ў Вышэйшым інстытуце ў Мінску. Застаўся пасля заканчэння ВПІ ў аспрантурі, сумішчаў вучобу з работай

у рэдакцыі газеты «Рабочий», а з вясня 1936 года працаваў літратрактарам радыёвешчання.

Літаратурная дзейнасць Сяргея Знаёмага, як і многіх іншых беларускіх пісьменнікаў той пары, пачалася з юнкораўскіх допісаў і замалевак. Гэта ачыналіснае наклада сваёй адыра на характар першых яго нарысаў. У «падарожных нататках удзельніка чырвонаармейскага аграпраходу», як у падагалоўку называўся зборнік «Відагоршчы», 20-гадовы пісьменнік раскавае пра тое, як вайсковая частка дамагала сялянам у Астрашчыка-Гарадніцкім раёне стварыць калас і наладзіць у ім калектывную працу.

Другая кніжка Сяргея Знаёмага «Дом № 31» выданае таксама ў 1930 годзе. Эпіграфам да яе аўтар узяў словы Ул. І. Леніна: «Бліжэй

да жыцця. Больш увагі да таго, як рабочая і сялянская маса на справе будзе нешта новае ў сваёй будзённай працы».

У дзевяці нарысах, змешчаных у зборніку, пісьменнік паказвае, як у працы і побыце рабочых з'яўляюцца парэсткі гэтага новага.

З кожным годам, з кожнай новай кніжкай расло, шліфаваўся майстэрства Сяргея Знаёмага як нарысіста: менаві становілася натуралізмам і «неабавязковым» сціскай дэялогав, больш абавянення і тышцаў.

Крокам наперад у творчасці Сяргея Знаёмага была яго апавесць «Ганчары». Твор гэты — біяграфія духу братаў-сюрт, бацькі якіх «вен свой працывіў ў чужой хатчы». Старэйшы з іх, Максім, трапіла пад уплыў чалавека, які цягне з завода ўсё, што можна сігнучы, каб выкарыстаць у сваёй прыватнай ганчарні, пачынае сам крапіць, за што трапіла ў турму. Малады брат Юрка, «малень проты і адрыты», становіцца ўдарнікам у ганчарнай майстэрні, пачынае сацыялістычнае спаборніцтва. Праўда, характары братаў пісьменнік паказваў прасталінейна.

Другая апавесць Сяргея Знаёмага — «Біяграфія майго героя» — найбольш спелы з усіх яго твораў. Пісьменнік раскавае пра жыццёвы шлях біялога бестрыльнага, які, дзюкуючы Кастрычніцкай рэвалюцыі і Савецкай уладзе, становіцца сапраўдным чалавечым актыўным будзённікам новага, сацыялістычнага грамадства. Больш эканомна і выразна стала мовы пісьменніка, больш складаным лёс галоўнага героя.

Другая апавесць Сяргея Знаёмага — «Заўвагі да стыльвых тэндэнцый у творчасці Сяргея Знаёмага» («Польскія рэвалюцыі» № 5 за 1935 год) пісаў: «У Знаёмага ёсць элементы інтымацыі. Імяна трымацца неспрэчна свайго героя, ісці толькі яго скелетам, не ствараючы ў часе і прастору для пэўных сітуацый, незалежных ад героя... гэта ёсць даволі выразнае абавянення С. Знаёмага. Тут у яго ёсць ужо пэўны навак. І гэты аўтарскі рысу пісьменнік павінен равінаваць».

На жаль, маладога пісьменніка не даваўся скарыстаць гэтую веру старэйшага таварыша...

Сяргей Знаёмы сумленна служыў сваім протм савецкаму народу і Намуністэцкаму партыі, членам якой ён быў і мы лічым, што лепшы творы пісьменніка, у прыватнасці яго апавесці, неабходна перавыдаць.

Я. ЗАМЕРАФЕЛД, Р. ХАЦКЕВІЧ, г. Варшава.

ШТО ДАРАГОЕ СЭРЦУ

Гартаючы апошнія нумары часопіса «Маладосць», я зноў перачытала нізку вершаў Міхася Рудкоўскага, змешчаную ў сакавіцкай кніжцы часопіса. Перачытала, і мне захадзілася ськазаць пра яе некалькі слоў.

Я чытала першы зборнік М. Рудкоўскага, які называўся «Першыя версты». Як і большасць першых кніг, зборнік атрымаўся няроўным, былі ў ім вершы свежыя, былі, шчыра кажучы, і слабыя, нізкія. Потым паэт надрукаваў некалькі вершаў у газете «Літаратура і мастацтва». Мне асабліва яны, асабліва верх «Прапаліцеў зялёны лівень», здаліся цікавымі. Адчуваўся, што малады паэт пачынае пераадываць некаторыя з тых хібаў, якія заўважыліся ў зборніку. Такое ж уражанне паказіла і новая падборка М. Рудкоўскага.

Вершы вызначаюцца добрай наспрэчнасцю, шчырасцю і чысцінай пачуцця. І яшчэ — што таксама падкупляе — павагаю да простага чалавека, чалавека працы. Вось, напрыклад, верх «Мой дзед быў сельскім кавалем...». У лакаччых, знешне стрыманых радках паэт усхваляна раскавае пра жыццёвы шлях свайго дзеда — вясковага кавала. «Рукі узмаў — дзшы размаў» — такім запамніўся паэту дзед. І яго верх — гэта гімн працы, гімн

чалавеку, які працаваў сваймі ж першымі, не складаючы рук, і смёрць прыняў, як адпачынак.

Слабокая дзед мой паміраў. Не магіраў ён дагараў, не дагараў ён, а згараў, як вузлаў у горніе...

М. Рудкоўскі піша пра тое, што асабліва дарагое яго сэрцу, што больш за ўсё турбуе яго як чалавека і грамадзяніна. У вершы «Сумненне» аўтар перадае сваю трывогу: ці будзе ён прыкладам

дзяціны і тым далёкай гадзі, калі яго ўжо не стане, а застанецца толькі паміць аб ім?

АКРЬЛЕНАЯ САЦЫЯЛІЗМАМ

СВЕДЧАННЕ РОСКВІТУ

Казімеж БЕЛЬ

«Сацыялістычнае развіццё нацыянальнай культуры і аўляецца арганічнай часткай будаўніцтва сацыялізму. Па меры распаўсюджвання культуры і ўзбагачэння яе ідэйнага зместу расце яе уплыў на духоўнае аблічча нашага грамадства, на фарміраванне яго маральнай пазіцыі і ладу жыцця».

Мы прывялі гэтыя словы са справаздачы ЦК ПАРП за IV з'ездзе Польскай аб'яднанай рабочай партыі, які адбыўся сёлета ў сярэдзіне чэрвеня, бо ў іх заключаныя як ідэйна-арганізацыйныя ўказанні для дзяржаў і работнікаў культурнага фронту, так і ацэнка культурнага дасягненняў Народнай Польскай Рэспублікі.

Дэмакратызацыя культуры ў Польшчы магла адбыцца толькі ў выніку адкрыцця для ўсяго народа, яго шырокага масавага доступу да багаццяў культуры і мастацтва.

Першае, у Польшчы было ліквідавана спадчына буржуазна-памеранскай дзяржавы — нелітэмнасць. Па-другое, усеагульная адукацыя стала не толькі фактарам, які садзейнічае эканамічным пераўтварэнням у краіне, але і галоўным сродкам далучэння народа да заваяў культуры.

За дваццаць гадоў агульнаадукацыйную аб'ём спецыяльнай сярэдняй школы скараціла 2 645 000 чалавек. З гэтай колькасці два мільёны чалавек атрымала спецыяльна адукацыю — факт характэрны, ажумоўлены індустрыялізацыяй краіны.

Колькасць універсітэтаў, політэх-

нічных і медыцынскіх інстытутаў, сельскагаспадарчых і эканамічных універсітэтаў у Народнай Польскай Рэспубліцы за 32 у 1938 годзе да 73 у 1964 годзе. Трэба дадаць, што і ў старэйшых універсітэтах адбыліся змены — падрыхтаваны новыя выкладчыцкія кадры, створаны факультэты па такіх новых спецыяльнасцях, як напрыклад, электроніка, біяхімія, ядзерная фізіка. За 20 гадоў дыпломны вун атрымала 327 200 чалавек, у тым ліку 104 900 чалавек скончыла вышэйшыя тэхнічныя навуковыя ўстановы.

Іншыя важныя, Народная Польшча падрыхтавала на працягу 20-годдзя ў шырокай меры спецыялістаў, чым Польшча буржуазная.

Побач з ростам асветы, другім элементом, які садзейнічаў дэмакратызацыі культуры, быў адукацыйны, набыты яшчэ ў гісторыі Польшчы прыток сельскага насельніцтва ў гарады, больш дакладна — у прамысловыя, у новыя прамысловыя цэнтры. Колькасць гарадскога насельніцтва павялічылася з 7,5 мільёна ў 1946 годзе да 15,1 мільёна ў 1964 годзе. Гэты прыток людзей з перанесенай польскай вёскі ў гарады, у новыя прамысловыя цэнтры, сыравіны і паліўна-энергетычныя басейны садзейнічаў дэдуцыйна значнай частцы сельскага насельніцтва да ўсіх дасягненняў культуры і мастацтва.

Спіннімся цяпер на дасягненні за дваццаць гадоў у галіне распаўсюджвання культурнага каштоўнасцей у Польшчы дзяржаўнымі культурнымі ўстановамі, прафсаюзнымі і іншымі грамадскімі культурнымі арганізацыямі.

Буйнейшым перадаччыкам культурнага каштоўнасцей у Польшчы ста-

ла радыё. Праўда, у сусветным маштабе Польшча па шчыльнасці радыёсеткі стаць толькі на 19 месцы, аднак у кожнага шостага грамадзяніна краіны ёсць радыёпрыёмнік. Польскае радыё вядзе перадачы па трых шасцірадных каналах і семнаццаці вяртальных праграмах і семнаццаці шасцірадных і пяці тысяч гадзін у год. На першым месцы стаць музычныя перадачы, на другім — радыёэспартажы і літаратурныя перадачы. За 20 гадоў выраблялася шмат папулярных форм радыёвыданняў. Асаблівым поспехам карыстаецца выдатны «Тэатр перад мікрафонам», у якім супрацоўнічаюць лепшыя артысты польскай тэатраў.

Самы малады сродак распаўсюджвання культуры ў Польшчы — гэта тэлебачанне, якое пасля кароткага эксперыментальнага перыяду прыступіла да нармальнай работы ўсяго толькі сем гадоў назад. Цяпер у краіне, па падліках ацэнаў Польскага радыёкамітэта па вылучэнню грамадскай думкі, тэлебачанне перадачы глядзіць каля дзевяці мільёнаў чалавек. Зарэгістравана ўжо 1,7 мільёна тэлевізараў. Пакуль што Польшча тэлебачанне вядзе перадачы па адной праграме, а шэсць перыферыяў стаяць у пачатку гадзінны перадачы мясцовай праграмы. Гадавы аб'ём тэлебачання перадач — пяць тысяч гадзін, не лічычы ранішніх перадач для школьнікаў.

Аднак першым сярбам чалавека ў Народнай Польскай Рэспубліцы было і застаецца кіно. У краіне выпускаецца штогод каля шасці тысяч невялікіх кіно. Больш за ўсё выдаецца навуковай і навукова-папулярнай літаратуры, што адлюстроўвае попыт чытацкай бібліятэкі, а таксама папулярнае кіно. Агульны гадавы тираж складае ад 75 да 90 мільёнаў экзэмпляраў. У 12 800 бесплатных публічных і прафсаюзных бібліятэках, а таксама бібліятэках грамадскіх арганізацый аб'ёмна было выдана за год 98 мільёнаў кіно.

Апроч радыё, тэлебачання і кіно, немалую ролю ў распаўсюджванні культуры адыгрывае фільм. Восем польскіх кінастудый выпускаюць за

год каля 30 мастацкіх фільмаў, 500 дакументальных, кароткаметражных, мультплікацыйных і навуковых фільмаў. Да паслух польскага глядача амаль 3 400 кінастудый, у сувязі з тым, што за год у Польшчы наступае ў прэкат каля 400 фільмаў, купленых для без прэмыяў чужага фільма. У распаўсюджванні кінамастацтва ў краіне немалыя заслугі належыць студэнтам, заводскім, фабрычным і прафсаюзным клубам, грамадскім арганізацыям (напрыклад, Таварыства польска-савецкай дружбы), якія за апошні час пачалі ствараць так званы «дыскусійныя кінаклубы».

Тэатраў і музычных устаноў у Польшчы налічваецца 130. На першы погляд гэты лічбавы момант здаецца значнай, аднак у сапраўднасці ў кожным ваводстве і нава; у некаторых павятовых цэнтрах ёсць стацыянарныя прафсаюзныя тэатры або сімфанічныя аркестры. Зразумела, больш за ўсё тэатраў у Варшаве і ў Кракаве, дзве важнейшыя цэнтрах культурнага жыцця краіны, тым не менш вялікі дасягненні ёсць і ў іншых гарадах. Напрыклад, Тэатр Лодзь у новым прамысловым цэнтры Нова-Гута сваім удзельніцтвам спектаклямі прыцягнуў самую пільную ўвагу тэатральнай крытыкі. Перыферыяльныя тэатры карыстаюцца вялікім поспехам на штогадовых фестывалях, а таксама Фэстываль тэатраў Заходніх зямель і Фэстываль рускіх і савецкіх п'ес, набылі найвышэйшую папулярнасць.

Паматуючы аб вядачэй ролі такіх класічных культурных устаноў, якія выдаюцца, тэатры, радыё, тэлебачанне і кіно, не трэба забывацца, што ў Польшчы, з аднаго боку, выкарыстаны традыцыйныя формы культурнага жыцця, што склаліся ў розных раёнах краіны — так званыя рэгіянальныя таварыствы, а з другога боку, створаны новыя формы, новыя асродкі культуры — дамы культуры і клубы. На сродкі Міністэрства культуры і мастацтва ПНР, прафсаюзаў і Саюза працавітаў працуе звыш 14 тысяч клубаў і дамоў культуры,

дзе ў чыталініях канферэнцыйных, занятках на розных курсах і ў калектывах мастацкай самадзейнасці за адзін толькі 1962 год удзельнічала больш 260 тысяч чалавек.

Асветніцкую і культурную работу вядзе чвэрць мільёна актывістаў 2 600 рэгіянальных культурных таварыстваў, а ў ўскесах дзейнічае ўжо звыш 3 000 стацыянарных клубаў і кіні і друку.

«Мы стараемся, — кажаць, падводзячы вынікі дасягненняў польскай культуры за 20 гадоў Народнай улады Міністра культуры і мастацтва Тадэвуш Галінскі, — каб у кожнага з пластоў грамадства былі ўмовы для развіцця свайго культурнага жыцця». З гэтых слоў вынікае, што ў Польшчы формы арганізацыі культурнага жыцця на сельскай горада і вёскі, грамадскія і прафсаюзныя групы шматбаковыя і разнастайныя.

Адным з красамовных сведчанняў свядомай сувязі народа з культурай можа быць аб'яўлены два гады назад Польскім радыё і часопісам «Выгодны культурнаму» конкурс «Адамі дзень майго жыцця». На конкурс наступілі 1992 работы сялян нестайгнікаў, шахцёрскіх сілезскіх шахт і арганізатараў вытворчасці на буйных прамысловых прадпрыемствах.

«Гэта цудоўны матэрыял для вывучэння праблем, што адбываюцца ў нашай краіне ў галіне культуры. Працоўныя расказваюць тут пра сябе і пра тое, якое месца займае ў іх жыцці культура — піша ў прадмове да конкурснай публікацыі сацыял-прафесар Юзаф Халасінскі — Праца, якая ў гэтых запісках складае натуральную атмасферу жыцця, зноўна вяртае ў адно і тое ж культурнай». Гэта трымава глеба польскай рэалінасці, дзе нацыянальная культура і сусветная культура ў невялікай раней маштабнай з'явілася з жыццём большай і радасці працоўнага чалавека. З гэтай пункту гледжання запіскі ўдзельнікаў конкурсу з'яўляюцца цудоўным дакументам вялікіх поспехаў дзевяцігоддзя Народнай Польскай Рэспублікі.

У імя ўзбагачэння польскай культуры і ўсё багацце насамрэч сацыялістычным зместам IV з'ездзе ПАРП, праведзены імпрэзавы 20-годдзя ПНР, паставілі перад творчымі работнікамі адзначную задачу — ствараць творы, вартыя нашай эпохі.

23 ЛІПЕНА ў БЕЛАРУСІ ПАЧЫНАЮЦА ДНІ ПОЛЬСКАЙ КУЛЬТУРЫ

ЛЕНІНІЯНА УЛАДЗІМЕЖА ЗАКШЭЎСКАГА

Вообраз Леніна Стэфан ГЕНЕЛЬ кім, Казані...
взяменна пры- Уявіў, дзе б
куовае ўвагу ні паўсяс мас-
польскіх мастакоў, захапіў
іх творчае ўяўленне, натх-
ніце на стварэнне новых тва-
раў. Нядаўна кракаўскае «Вы-
даўніцтва артыстычнае» выпу-
сціла альбом — 96 пейзажаў
Уладзімежа Закшэўскага «Па
дзённых месцах».

Альбом — вынік больш чым дзесяцігодняй працы мастака і вадраваўнаў па многіх краінах Еўропы, з'яўляецца адным у сваім родзе па багаці і прыгажосці дакументам аб месцах, дзе жыў і працаваў Уладзімір Ільіч.

Разуўмаючы ўсё новае карціны гарадоў і прыроды Францыі, Германіі, Бельгіі, Швейцарыі, Італіі, Англіі, Аўстрыі, Чэхаславакіі, Польшчы і СССР, Ул. Закшэўскі імкнецца паказаць нешта большае, чым сам вынік года, у якіх пабываў Ленін. Польскі мастак не абмяжоўваецца праўдзівай перадачай лакальнага «мікраклімату», асаблівасцей архітэктуры, святла і каларыту. Яго вобраз тое, што цікава за ўсё — ён хоча паказаць душу тых вуліц, набярэжных і горных сцяжынак, дзе некалі прамільнічуць Уладзімір Ільіч, Ленінскі альбом Ул. Закшэўскага — гэта перш за ўсё пошукі Чалавека і атмасферы яго часу. У некаторых карцінах, асабліва ў прыжыццёвых і пейзажных Татраў і Пароніна і краінах Палажа Уладзімежа Закшэўскага дасягнуў у гэтых адносінах сапраўднага майстарства.

Я люблю каларыт Ленінграда, люблю дудочнае святло гэтай горада, — гаворыць варшавскі мастак, перагортваючы рэпрадукцыі сваіх работ. — З ленінградскай часткі майго цыкла я выйшаў за ўсё цалю васьм годаў і аднаўляю на Петрыпаўскай кропкай. Калі я яго пісаў, перада мною стаяў не Ленін — гігант, правадчы рэвалюцыі, а спакутаваны чалавек, паранены ў самое сэрца...
Свабодна разгорнутая кампазіцыя вядзе нас удалачна набярэжнай, узноўленай і шэражамчужнай гліне манатонных гарызантальных ліній. Толькі клубы хмар і дым, што расцягнуліся над вострамі звані, комінаў і дров, тараваюць вельмі спайной палатна, выклікаючы пачуццё нязнаменнасці і трывогі. Кудымінацыйным пунктам драматычнага напружання ў карціне стаў уразаўні ўсеба шпіль Петрапаўскай кропкай, дзе пакараў смерцю Аляксандра Ульянава.

Мне дарагі і гэты вясновы пейзаж ад вясны Накумінава над Казанню, напісаны ў маі 1960 года. У майні палітычны фарбы вясны адчуваюцца звыш пачуццёў, чым фарбы сямейнага лета, а ў тым годзе ў маі саляў у Паволькі спыналі асабліва звонка, — гаворыць мастак, прыгадваючы сваю другую паездку ў СССР за «ленінскімі тэамамі». Ул. Закшэўскі быў тады ў Куйбышава, Ульянаўску, Гор-

што, ствараючы свой вялікі ленінскі цыкл, Уладзімеж Закшэўскі канчаткова выйшаў на той творчы шлях, дзякуючы якому польскае мастацтва набыло ў яго асобна пейзажыста буйнага маштабу, аднаго даў рэалістычна напрамак нацыянальнага жывапісу на працягу дзесяцігоддзяў.

Мастак Уладзімеж Закшэўскі ў сваім атылье.

Максім ТАНК: ПЕРАКЛАДАЮ СЯБРОЎ

Станіслаў Рышард ДАБРАВольскі

Тадэвуш РУЖЭВІЧ

РЭФЛЕКСІІ З ПАДАРОЖЖА

На Басфоры
Глядзеў я з палубы «Трансільванія»
На армянскую казку
З тысячы і адной ноды Істамбула —
На серп месца,
На купалы мадэраў,
На мінарэты,
На мармуровыя палацы вітраў
І каліфай,
На адбытыя іх кандэлябры
У праліве,
У якім, быццам стаць цялят, гуляюць дэльфіны,
А бачыў
Я слёзы Назіма
У Варшаве,
І пад Вялікай Мядзведзіцкай Плошч,
Барту на трацэ, які да Лявоніі вядзе,
І вёску ў ценістых чарэшнях над Віслай.
Над Каўказам
У тую-то,
Узняты ікарэм крылатата «Аэрафлотав»
На вышыню больш 8 000 метраў
Над пенай Чорнага мора,
Глядзеў з авіяплана я
На пасялы Эльбрус,
На палях Казбека ў шмарах і бачыў — не Прамеція
І не дыжыгіта —
А гурапа на грані Герляха,
І чуй:
— Гэй, вяршыні, вяршыні,
Вас я пазнаць бы...
І ў ірчыце стук абдасяў Шымаюскага чуй.

Міма слаўнай Ітані і Лесбаса,
Не забуржэў дрышчых капоні,
Ні жалейкі ланіага фаўна,
Толькі коз барадатыя заўважыў,
Гэтых самых, які і каля Ілонска,
На скалах зрудзелы.
А чайкі пава
І друга майго Турцыяна Арава
У Хельсіні —
Чайкі —
Крычалі, як нашы.
І ў Сікпэтарый,
Слаўнай краіне арлоў —
У гнязде Скандэрабэрга
[Помніце можа са школьных гадоў «У краіне Сікпэтарый»]
Ля гасцінцы Дайці,
Дзвядзярыц лоджам незнаёмым.
Цялі нагаці,
Не без радасці
Гэта і ўбачыў.
Парыж варты малебна,
Бошы,
Варты і рэвалюцыі,
І камунараў трыумфу,
Варты, каб у адкрытыя зэрні яго
Заглянулі не толькі турысты
І грэшыні.
На Пер Лашэ
На магілу Шалана
Хтось кінуў звоскіх букет
З макаў і васількоў,
Што цілі над Угратай
І пад Сахачовам.
Дык ці варты мяне пасылаць
Да краіны далёкіх, прыгожых!

Тадэвуш ГІЦЕР

АЧЫШЧЭННЕ

Не саромцеся слёз,
Не саромцеся слёз, маладыя паэты.
Захляпцеся месяцам,
Месцячэй ноччу,
Салаўіноў песьняй і чыстым каханнем.
Не бойцеся ўзлітаў,
Дзе до дасягаеце,
Параўноўваеце вочы да зор.
Захляпцеся кветкамі
І матылямі,
Усходам і захадом сонца.
Псыяце гарох галубам
І глядзіце з усмешкай
На сабак, насарогаў і на паравозы.
Гаварыце аб Ідэалах,
Оду да малодцаў і чытайце,
Дзвядзярыце лоджам незнаёмым.
Найлічы, у пелла паверыце,
Узрушаны, у чалавека паверыце.
Не саромцеся слёз,
Не саромцеся слёз, маладыя паэты.

СВЕДКА

Ты знаеш, што я дома.
Але неспадзвана не ўваходзь
У мой пакой.
Ты магла б убачыць,
Як маю
Над белым лістом паперы.
Ці ж можна аб любові
Пісаць,
Паушыць крык закатаваных,
Знабаваных;
Ці ж можна
Гаварыць аб смерці,
Гледзячы
На твары
Дзетвараў!
Не ўваходзь неспадзвана
У мой пакой...
Пабачыш ты нямога
Сведку той любові,
Якая смерць перамага.

ШОШТЫ РАЗ

У нашу рэспубліку прывязджае на гастролях польскі народны ансамбль песні і танца «Шлёнска». Першае яго выступленне адбудзецца 23 ліпеня ў кінатэатры імя Беларускай філармоніі. Апроч Мінска, ансамбль выступіць з канцэртамі ў Слуцку, Баранавічах і Вішэбску.
Гэты папулярны ў Польскай Народнай Рэспубліцы ансамбль быў заснаваны ў 1953 годзе пры актыўным удзеле прафесара Станіслава Халдына. Перш чым сфарміраваць творчы калектыў, было праслухана і прагледжана каля дванаццаці тысяч прэзідэнтаў на «вакантныя» пасяды артыста харавой і танцавальнай груп. А адабрана было ансамбль 120 чалавек.
Першае выступленне «Шлёнска» адбылося ў Варшаве ўвосень 1954 года. Гэта была сапраўды вядомая паездка ў Польшчы. Падобра да свайго старэйшага брата — шырока вядомага ансамбля «Мазоўша» — «Шлёнска» стаў прапагандастам сілезскай песні і танца. У рэпертуары ансамбля налічваецца больш 400 музычных твораў, створаных або апрацаваных С. Халдынам. Арганістам ансамбля вельмі тонка, па-майстэрску перадаюць усю прыроднасць і прыгажосць народных песень і танцаў, іх своеасаблівы нацыянальны каларыт.
Высокая харавая і танцавальная культура польскага ансамбля ставіць яго ў рад лепшых мастацкіх калектываў «Шлёнска» гастраліраваў у многіх краінах. У Савецкім Саюзе ён прыязджаў у святлавых, прызначаных 20-годдзю Польскай Народнай Рэспублікі.
Нашы госці выступіць з новай канцэртнай праграмай. Гледачы пачуюць цудоўныя песні «Эх, каля Чышана», «Шла азубчына», «Караліка», «Убачыць малючыня», «Тэмпэраментная польская народная танца», «Шахцёр», «Трацяк», «Мяч», і інш.
В. НАЛЕЦКА.
На здымку танцоры ансамбля «Шлёнска» выконваюць «Трацяк».

ДЗЯВОЧАЯ МІСТЭРЫЯ

Вочы — саваціцкія азбры,
Па якіх лёд ценім слою кружыць:
І празрысты і неадчужны,
Поўныя перадачы сцюжы.
Нерашуча йшла: як каляіцам
Пройсці свайго цела свежасці!

Кожны я крок быў асцарожны,
Быццам ад іх лёс я залежаў.
Стала, Горад затаў дыханне,
Ці зноў тратара дакранецца!
І калі пайшла хадю лёгкай,
Аж запелі камяні, здаецца.

ПАМІЖ ЗЯМЛЁЙ І КОСМАСАМ

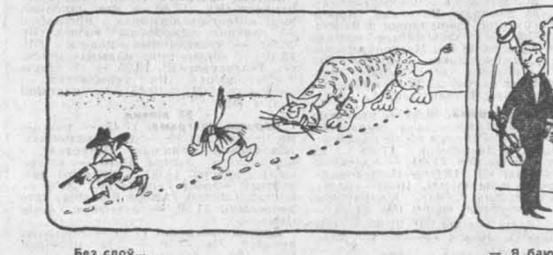
Гутарка і космасам
Станіслаў Лем — адзін з найбольш папулярных пісьмннікаў у Польшчы, аўтар вядомых навукова-фантастычных раманаў. Яго кнігі «Астранавія», «Магеланова воблака», «Сальтрыс», «Вяртанне да зорак шмат разоў пераказваліся ў Польшчы, былі перакладзены на рад замежных моў.
— Мяркую, што тираж маіх кніг, выданных толькі ў СССР, перавысіў 750 000 экзэмпляраў, — расказвае пісьмнік.
Два гады назад Станіслаў Лем пабываў у Савецкім Саюзе.
— Я пазнаміўся з многімі савецкімі вучонымі, у тым ліку з тымі, што перакладлі мае кнігі, — з хваляваннем усмінае пісьмнік. — Паспрабаваў з многімі спецыялістамі, якія працуюць у галінах навукі, што асабліва мяне цікавіць, — астрафізіцы, кібернетыка.
— Над чым вы працуеце цяпер?
— Сёлета вядзе зборнік маіх апавяданняў «Наскораньня»; адно з апавяданняў, якое дае назву ўсяму зборніку, друкавалася ўжо ў савецкім часопісе «Звездан».

Кракаўскае выдвецтва выпусціць таксама маю кнігу «Казкі з батаяў». Гэта кароткія апавяданні, напісаныя ў форме дзіцячых казак. Кожнае з іх мае пэўную мораль. Вядзе таксама кніга «Сума тэхналогіі». Гэта будзе зборнік літаратурных твораў аб кібернетыцы і матчымацыя, якія адкрываюць перад сучасным чалавекам навуковыя адкрыцці, спроба навука-сур'ёзна, навука-жартам паказаць лес зямнога дзіцтва, а таксама казімных чывілізацый у будучым і... у мінулыя тысячгоддзі.
— Сістэма работні — Пісьмнік з усмешкай прымаецца, што найбольш пільны для яго месца — чэрвень. Штогод ён праводзіць яго ў Закапені (недалёка ад Кракава) і піша ў гэты час каля 20—30 старонак за дзень.
Станіслаў Лему, кандыдату медыцынскіх наву, пісьмніку, які карыстаецца вялізнай вядомасцю, цяпер 46 гадоў. Яго новых кніг з неярплівацю чакаюць шматлікія чытачы ў краіне і за ружжом.

3 ПОЛЬСКАГА ГУМАРУ

ПА СТАРОНКАХ ЧАСОПІСАУ

ДЗВЕ НАВІНЫ
Сябры сустраляў у растаране.
— Маю для цябе дзве навіны: адна — надзвычайная, а другая — ікская.
— Пачынай з лепшай. Лепшай будзе перанесці Арэніну.
— На тыя білеты, якімі мы з табой абмяняліся, ты выйграў «Маскіна» і халадзільнік.
— Гэта ж цудоўна! Замочымі А тал, другая навіна?
— Што гэта напярэда.
САКРАТАРКА
Кіраўнік сакратарыцы:
— Вы зноў спазніліся! Ці ж вы не ведаеце, у колькі мы пачынаем працаваць!

Без слоў... — Я боюся, што з такім інструментам вы не вытрымаеце канкурэнцыі.

— У вас дзеці ёсць?
— Так, дзве даразлыя дачкі.
— З вамі жыць?
— Не, яшчэ не выйшлі замуж.
ПАМІЖ ЖАНЧЫНАМІ
У гасцях адна пятавецка ў другога.
— Ведаеце, гэты мужчына, што сядзіць побач з гаспадыняй, увесь вечар не спускае з мяне вачэй.
Ці не скажэце, хто ён такі?
— Псіхіятр.
АДУК
Сведваючы, пан Маліноўскі ўбачыў у ранішняй газеце сый некролаг. Са злосьцю звоніць сябру: — Пачытайце ты сёння мой некролаг!
— Так, А адкуль ты звоніш?
ЗНАЙШОУ...
— Вельмі выгода я памяняў свой сафасон.
— На што?
— На матэрыял «Яву».

— Абяцай мне, што не будзеш курыць.

— Дзе ж ты знайшоў тагога дурня!
— Жыве побач, за сценкаю.
НАЗІРАЛЬНІК
Белы колер азначае радасць. Тыму шлюбны збор маладоў заўжды белы, а маладоў... чорны.
ДОБРЫ ЗВЫЧАЙ
Бацька сину:
— Помні, што добры звычай — гэта спачатку падумаць, а потым сказаць.
— Згодны, дзе што з таго, пакуль я абдумваю адно, дзятчына пачынае ўмо гаварыць пра іншае.
НА ПЛЯЖЫ
Маладая дзятчына выходзіць з вады і кажа таварыскай жанчыне, якая сядзіць на беразе:
— Цяця, а ў вадзе холадна!
— Ну, паўна, у такім насцомае...
ХІПРАСЦЬ
Муж жонцы:
— Зноў ідзеш у кафэ, каб пака-

заць сваё новае футра.

— Ну, што ты, не. Я іду паказаць, які шодоры мой муж.
КЛЮЧЫ
Муж і жонка едуць адпачываючы на поўдзень. Калі пачаў пацаў біраць спарасць, жонка заўважыла:
— Б'юся аб заклад, што ты, як звычайна, заб'ясыш ключы ад чамаданаў.
— Нічога падогнага! Вось лім! Толькі... Толькі на гэты раз я заб'юся самачаданам.
ДЗЕЯННЕ
Да групы людзей, якія сядзяць на ўскраіну лесу, падбегла малады чалавек і крычыць:
— Людзі, хіба ж вы не ведаеце, што гарцы ледзі!
— Ведаем.
— А чаму ж нічога не робіце?
— Як гэта нічога? Мы ж моёмся, каб пайшоў дождж...
ПЕНСІОНЕР
«Цікава, чаму калі мы ідзем на пенсію і чае ўжо не мае тэной вагі, і ракей, калегі нам дораць гадзініцы!»
САМ ВІНАВАТЫ
— Ваша дачка згадзілася быць майё жонкай.
— Самі вінаваты. Навошта прыходзілі сюды штодзённа вечарам?
Дэраваў а польскай мовы Пятра СЕФАНАВІЧА.

